

MEDIASAVODXONLIK: ZAMONAVIY JAMIYATDA MUHIM KO'NIKMA

Abduvahobova Zamiraxon

Tuzuvchi

Xudoyberdiyev Jamoliddin

O'qituvchi

Annotatsiya : Ushbu maqolada mediasavodxonlik tushunchasi, uning mazmuni hamda zamonaviy jamiyatdagi ahamiyati yoritilgan. Muallif mediasavodxonlikning asosiy ko'nikmalari – axborotni tanlash, tahlil qilish, baholash va ongli foydalanish qobiliyatlarini izohlaydi. Shuningdek, yoshlar orasida mediasavodxonlikni rivojlantirish zarurligi hamda noto'g'ri axborot va manipulyatsiyalardan himoyalashning amaliy yo'llari keltirilgan. Maqola mediasavodxonlikning shaxs va jamiyat hayotidagi o'рни hamda demokratik jarayonlarda uning ijobiy ta'sirini ochib beradi.

Kalit so'zlar : mediasavodxonlik, axborot, tanqidiy fikrlash, manipulyatsiya, axborot xavfsizligi, yoshlar, ommaviy axborot vositalari.

Annotation : This article explores the concept of media literacy, its meaning and its importance in modern society. The author explains the main skills of media literacy, such as selecting, analysing, evaluating and consciously using information. The article also emphasizes the necessity of developing media literacy among young people and presents practical ways to protect oneself from misinformation and manipulation. Furthermore, it highlights the significant role of media literacy in individuals' lives and its positive impact on social awareness and democratic participation.

Keywords : media literacy, information, critical thinking, manipulation, information security, youth, mass media.

- **Kirish**

XXI asr – axborot va texnologiya davri. Axborot oqimi tobora tezlashib, uning hajmi millionlab odamlar tomonidan qabul qilinadi. Internet, ijtimoiy tarmoqlar, televizor, radio, mobil ilovalar va boshqa ommaviy axborot vositalari inson hayotining ajralmas qismiga aylangan. Shu bilan birga, noto'g'ri axborot, yolg'on yangiliklar va manipulyatsiyalar ham keng tarqalgan. Shu sababli, mediasavodxonlik zamonaviy jamiyatda har bir inson uchun hayotiy ko'nikmaga aylandi.

Mediasavodxonlik – bu insonning axborot manbalarini tanlash, tahlil qilish, baholash va ongli ravishda ulardan foydalanish qobiliyatidir. U faqat axborotni olish bilan

cheklanmaydi, balki axborotning haqqoniyligini aniqlash, manipulyatsiyalardan himoyalaniish va jamiyatdagi voqealarni to‘g‘ri tushunish imkonini beradi.

- Mediasavodxonlik tushunchasi

Mediasavodxonlik so‘zi ingliz tilidagi “media literacy” atamasidan olingan bo‘lib, u 1960-1970- yillarda G‘arbda ommaviy axborot vositalarining rivojlanishi bilan birga paydo bo‘lgan. Bugungi kunda bu tushuncha quyidagi elementlarni o‘z ichiga oladi:

1. Axborotni tanish va tushunish – odam axborotni qabul qiladi va uning mazmunini to‘g‘ri tushunadi.

2. Tanqidiy baholash – axborot manbalarining ishonchliligi va maqsadini tahlil qiladi.

3. Ongli foydalanish – axborotni shaxsiy va jamiyat foydasiga ishlatadi.

4. Axborot xavfsizligi – yolg‘on va manipulatsion ma‘lumotlardan himoyalaniish.

- Mediasavodxonlikning ahamiyati

Axborotni tanlash va tahlil qilish

Hozirgi kunda har bir inson kundalik hayotida minglab ma‘lumotlarni qabul qiladi. Internet va ijtimoiy tarmoqlarda yangiliklar, maqolalar, videolar va memlar har kuni tarqaladi. Mediasavodxonlik insonga kerakli axborotni aniqlash, noto‘g‘ri va manipulyatsion ma‘lumotlarni ajrata olish imkonini beradi.

Manipulyatsiyadan himoyalaniish

Reklama, siyosiy propagandalar, ijtimoiy kompaniyalar va senzatsion yangiliklar ko‘pincha odamlarni noto‘g‘ri yo‘naltirishga urinadi. Mediasavodxon inson bunday manipulyatsiyalarni tanib oladi, ularning asl maqsadini angelaydi va ongli qabul qiladi.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish

Mediasavodxonlik shaxsni tanqidiy fikrlashga o‘rgatadi. Axborot manbalarining ishonchliligi baholash, faktlarni tekshirish va xulosalar chiqarish orqali shaxs ongli qaror qabul qilishni o‘rganadi.

Jamiyatdagi ishtirokni oshirish

Mediasavodxon inson jamiyatdagi voqealarni to‘g‘ri tushunadi va ijtimoiy jarayonlarda faol ishtirok etadi. U yolg‘on va manipulyatsiyalarga chalinmasdan, demokratik jarayonlarda mas‘uliyatli fuqarolar sifatida ishtirok etadi.

- Mediasavodxonlikning asosiy ko‘nikmalari

1. Axborot manbasini aniqlashva tekshirish.

2. Turli manbalarni solishtirish.

3. Tanqidiy savollar berish: “Bu ma‘lumot qayerdan kelgan?”, “Kim uchun foydali?”, “Ma‘lumotni kim yaratgan va nima maqsadda?”

4. Onlayn va oflayn kurslar orqali rivojlantirish.

5. Ijtimoiy tarmoqlarda ehtiyotkorlik.

- Yoshlar va mediasavodxonlik

Bugungi yoshlar axborot texnologiyalari bilan chuqur bog'langan. Ular tez-tez ijtimoiy tarmoqlarda vaqt o'tkazadi, yangi yangiliklarni kuzatadi va axborot oladi. Shu bois, ularning mediasavodxonligini rivojlantirish juda muhim. O'quv muassasalari, ota-onalar va jamoatchilik yoshlarni axborotni tahlil qilish, tanqidiy fikrlash va manipulyatsiyalardan himoyalashga o'rgatish lozim.

- Mediasavodxonlikning amaliy misollari:

1. Yolg'on yangiliklar – ba'zi saytlarda tarqatiladigan yolg'on sarlavhalar, fotosuratlar va videolar odamlarning fikrini manipulyatsiya qilishi mumkin. Mediasavodxonin buni tanib oladi va manbani tekshiradi.

2. Reklama manipulyatsiyasi – mahsulot yoki xizmatni reklama qilayotgan kompaniyalar ba'zan yolg'on ma'lumot tarqatadi. Tanqidiy fikrlash orqali foydalanuvchi haqiqiy foydani aniqlaydi.

3. Siyosiy propagandalar – saylov kompaniyalari davomida tarqatiladigan yolg'on ma'lumotlar. Mediasavodxon fuqarolar bunday propagandani ajrata oladi va ongli qaror qabul qiladi.

- Xulosa

Mediasavodxonlik zamonaviy insonning hayotida ajralmas vosita hisoblanadi. Axborot oqimi ortib borayotgan bir paytda, uni to'g'ri tushunish, baholash va tahlil qilish qobiliyati hayotiy zaruratga aylangan. Mediasavodxon inson jamiyatdagi voqealarni yaxshiroq tushunadi, ongli qaror qabul qiladi va manipulyatsiyalardan himoyalanaadi.

Har bir inson mediasavodxonlikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratishi lozim. Bu nafaqat shaxsiy foyda, balki butun jamiyatning rivoji va barqarorligi uchun zarurdir.

Adabiyotlar

1. Potter, W.J. Media Literacy. Thousands Oaks: Sage Publications, 2013.
2. Aufderheide, P. Media Literacy: A Report of the National Leadership Conference on Media Literacy. Washington, DC: Aspen Institute, 1993.
3. Hobbs, R. Digital and Media Literacy: Connecting Culture and Classroom. Thousand Oaks: Corwin, 2011.
4. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. Paris: UNESCO, 2013.
5. Livingstone, S. Critical Reflections on the Benefits of Media Literacy. Journal of Media Studies, 2004; 8(2): 21-38.